

TOMASZ WOŚ

Samorząd zawodowy notariuszy w Polsce –
wybrane zagadnienia

Public Notaries Professional Association in Poland – Selected Issues

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku¹ w art. 17 przewiduje możliwość tworzenia samorządu zawodowego. Zgodnie z ust. 1 tego przepisu, w drodze ustawy można tworzyć samorzady zawodowe, reprezentujące osoby wykonujące zawody zaufania publicznego i sprawujące pieczę nad należytych wykonywaniem tych zawodów w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony. Jednocześnie na podstawie ust. 2 art. 17 Konstytucji RP w drodze ustawy można tworzyć również inne rodzaje samorządu, przy czym samorzady te nie mogą naruszać wolności wykonywania zawodu ani ograniczać wolności podejmowania działalności gospodarczej². Normatywną wartością art. 17 Konstytucji RP jest stworzenie podstawy do urzeczywistnienia samorządowej organizacji państwa w sferze działalności niektórych grup zawodowych³. Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniu do wyroku z dnia 22 listopada 2004 roku (SK 64/03) zwrócił uwagę, iż art. 17 Konstytucji RP ma charakter ustrojowoprawny, a dopuszczenie funkcjonowania samorządów zawodowych stanowi wyraz demokratyzacji życia publicznego. Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego, nie ulega wątpliwości, że

¹ Dz. U. nr 78, poz. 483 ze zm.

² W. Sz wajdler, R. Butkowski, *Problematyka zgodności zmian w ustawach korporacyjnych z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej*, „Rejent” 2005, nr 7–8, s. 12.

³ W.J. Wołpiuk, *Zawód zaufania publicznego z perspektywy prawa konstytucyjnego*, [w:] *Zawody zaufania publicznego a interes publiczny – korporacyjna reglamentacja versus wolność wykonywania zawodu. Materiały z konferencji zorganizowanej przez Komisję Polityki Społecznej i Zdrowia Senatu RP przy współudziale Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej pod patronatem Marszałka Senatu RP Longina Pastusiaka 8 kwietnia 2002 r.*, oprac. S. Legat, M. Lipińska, Warszawa 2000, s. 20.

ustawodawca, dając możliwość kreowania samorządów zawodowych, wyznacza im określoną rolę publiczną⁴. W piśmiennictwie przyjmuje się, iż samorząd zawodowy charakteryzuje się następującymi cechami: zorganizowaniem grupy społecznej ze względu na wykonywaną pracę, obowiązkową przynależnością oraz realizowaniem funkcji istotnych nie tylko dla samych członków, ale i dla interesu publicznego. Jednocześnie podkreśla się, że należy odróżnić samorząd jako jedną z form zdecentralizowanej władzy publicznej od organizacji interesu, której nazwa (np. stowarzyszenie zawodowe, zrzeszenie, samorząd), czasami myląc, może sugerować, że jest to korporacja zawodowa. Kryterium, dzięki któremu można dokonać dyferencji tych dwóch typów struktur, jest cel współdziałania. Dla korporacji zawodowej jest to interes publiczny, a jeśli chodzi o organizacje interesu, to tworzy się je, aby wspólnie bronić interesów indywidualnych, grupowych, zawodowych, gospodarczych⁵.

Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniu wyroku z dnia 18 lutego 2004 roku (P 21/02) podkreśla, że w praktyce jednoczesne wypełnianie funkcji, o których mowa w art. 17 ust. 1 Konstytucji RP, nie jest wolne od napięć czy wręcz konfliktów między środowiskowymi interesami grupy wykonującej określony zawód a interesem publicznym, w granicach którego i dla którego ochrony samorząd sprawuje pieczę nad należyтым wykonywaniem tego zawodu. Nie zmienia to roli ustrojowej samorządu zawodowego, o której mowa w postanowieniach art. 17 ust. 1 Konstytucji RP, wyrażającej się w nałożeniu nań obowiązku harmonijnego łączenia konstytucyjnych funkcji. Samorząd zawodowy ma nie tyle niwelować środowiskowe interesy osób wykonujących zawody zaufania publicznego, ile zmierzać do ich uzgodnienia z interesem publicznym. Zakres i sposób harmonizowania przez samorząd interesu publicznego z interesem środowiskowym nie może być wszakże pozostawiony nieskrępowanemu prawem uznaniu korporacji samorządowych oraz ich organów i poddany tylko uregulowaniom wewnątrz korporacyjnym. Nie mogą one – w szczególności – wyłączać czy ograniczać treści uregulowań konstytucyjnych i ustawowych, gwarantujących wolności oraz prawa osób pozostających poza organizacyjnymi ramami korporacji samorządowych⁶.

Konstytucja RP nie zawiera stosownej definicji pojęcia „zawód zaufania publicznego”. W literaturze panuje jednak zgodność co do tego, iż zawód notariusza należy do grupy „zawodów zaufania publicznego”. Oznacza to, że do samorządu notarialnego odnoszą się dyspozycje zawarte w art. 17 ust. 1 Konstytucji RP⁷.

⁴ Uzasadnienie do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 listopada 2004 roku, SK 64/03, ZU OTK 2004, nr 10/A, poz. 107, s. 1287.

⁵ I. Szymczak, *Funkcje ustrojowe oraz zadania zawodowe samorządu notarialnego (rozważania prawnoporównawcze)*, „Rejent” 1997, nr 10, s. 98–99.

⁶ Uzasadnienie do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 18 lutego 2004 roku, P 21/02, ZU OTK 2004, nr 2/A, poz. 9, s. 167.

⁷ M. Grzybowski, *Konstytucyjne aspekty pozycji ustrojowej samorządu notarialnego*, [w:] *Notariusz w polskim systemie prawa*, pod red. F. Ziejki, Kraków 2002, s. 51; R. Szytyk, *Niektóre*

Instytucja samorządu zawodowego notariuszy w Polsce ma bogate tradycje, ale jednocześnie burzliwe losy. Już w takcie prac nad pierwszym polskim prawem o notariacie, powołanie na terenie całego kraju instytucji samorządu notarialnego stanowiło jeden z najważniejszych postulatów przyszłej organizacji notariatu. Podkreślano, że samorząd notarialny przyczynia się do niezawisłości, powagi i rozwoju notariatu, a łącząc we wspólnym celu swoich członków, wpływa na podniesienie ducha korporacji i poczucia ich godności⁸. Prawo o notariacie z dnia 27 października 1933 roku⁹ przyznało notariuszom samorząd zawodowy, choć wbrew wcześniejszym postulatom, nie przewidywało powołania centralnej instytucji samorządowej w postaci naczelnej rady notarialnej. W praktyce wypełniono tę lukę, tworząc instytucję nieznajdującą podstaw w prawie o notariacie, określaną jako Konferencja Prezesów i Wiceprezesów Rad Notarialnych¹⁰. Po II wojnie światowej, wraz z procesem upaństwowienia notariatu¹¹, nastąpiła likwidacja samorządu zawodowego notariuszy¹². Jego reaktywacja stała się możliwa dopiero wraz z przemianami ustrojowymi, jakie zostały zapoczątkowane w Polsce w 1989 roku. Proces ten zainicjowała ustawa notarialna z dnia 24 maja 1989 roku¹³, a zrealizowało w pełni dopiero aktualnie obowiązujące prawo o notariacie¹⁴ z dnia 14 lutego 1991 roku¹⁵.

W doktrynie panuje przekonanie, iż z przepisu art. 17 ust. 1 Konstytucji RP wynikają co najmniej trzy doniosłe konsekwencje dla określenia prawnej istoty samorządu notarialnego. Po pierwsze, samorząd notarialny jest samorządem zawodowym, a zatem przynależność do tego samorządu oparta jest na kryterium szczególnego statusu jego członków, jakim jest status notariusza w rozumieniu prawa o notariacie. Po drugie, do konstytucyjnych celów działania (zadań) samorządu notarialnego należy reprezentowanie osób wykonujących zawód notariusza jako zawód zaufania publicznego oraz sprawowanie pieczy nad należyтым wykonywaniem zawodu notariusza. Po trzecie, samorząd notarialny wykonuje powyższe zadania w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony¹⁶.

Prawo o notariacie z 1991 roku, podobnie jak rozporządzenie z 1933 roku, nie zawiera jednoznacznego określenia charakteru samorządu zawodowego¹⁷. Według

problemy notariatu, „Rejent” 2006, nr 5, s. 100–101; W. Filipkowski, K. Prokop, *Wolne zawody prawnicze a przeciwdziałanie praniu pieniędzy*, „Państwo i Prawo” 2006, z. 2, s. 78–79.

⁸ W.L. Jaworski, *Reforma notariatu*, Kraków 1929, s. 95.

⁹ Dz. U. nr 84, poz. 609 ze zm.

¹⁰ I. Szymczak, *op. cit.*, s. 104.

¹¹ Na podstawie prawa o notariacie z dnia 25 maja 1951 roku, Dz. U. nr 36, poz. 276 ze zm.

¹² W. Berutowicz, J. Mokry, *Organizacja ochrony prawnej w PRL*, Warszawa 1987, s. 298.

¹³ Dz. U. nr 33, poz. 176 ze zm.

¹⁴ Tekst jedn. z 2008 roku, nr 189, poz. 1158 ze zm.

¹⁵ B. Tymecki, *Nowe prawo o notariacie*, „Przegląd Sądowy” 1991, nr 5–6, s. 24–25, 35–36.

¹⁶ A. Wróbel, *Charakter prawny samorządu notarialnego i jego kompetencje prawodawcze*, „Rejent” 2001, nr 5, s. 273.

¹⁷ A. Oleszko, *Znaczenie ustrojowego charakteru samorządu zawodowego w projekcie Konstytucji*

A. Oleszki, określając charakter samorządu notarialnego, istotną sprawą jest wskazanie na zakres realizacji przez notariat interesów ogólnych (państwowych), środowiskowych, a nawet jednostkowych. Od stopnia i sposobu określenia tych zadań zależy wybór metod działania oraz zasięgu instytucji samorządu notarialnego¹⁸. W literaturze dominuje pogląd, iż należy odrzucić koncepcję ograniczającą autonomię stanową notariatu wyłącznie do funkcji wewnętrznych. Nie powinno ograniczać się samorządu notarialnego do kompetencji tylko w zakresie nadzoru nad działalnością notariuszy oraz jurysdykcji dyscyplinarnej. W kontekście unormowań prawa o notariacie z 1991 roku, trzeba widzieć wspólne cele państwa i samorządu notarialnego w zakresie powierzenia notariatowi funkcji publicznych państwa w postaci sporządzania czynności notarialnych. Ten właśnie wspólny cel (państwowy oraz samorządowy) jest jedną z podstawowych zasad ustrojowych i prawnych współczesnego państwa. Kompetencje notariatu, sprowadzające się do wyznaczenia mu zakresu rodzajowego (przedmiotowego) sporządzania czynności notarialnych, o ile mają w realny sposób urzeczywistnić ideę państwa prawnego, muszą być jednocześnie „zabezpieczone” przez właściwie zorganizowany i w dużym stopniu samodzielny samorząd notarialny. Samorząd ma gwarantować samodzielne wykonywanie przez notariuszy zadań administracji państwowej w sferze czynności notarialnych¹⁹. Zadania samorządu co do zgodności działania notariatu z prawem, to przede wszystkim czuwanie, aby w możliwie pełnym zakresie realizowana była podstawowa zasada notariatu, a mianowicie funkcja prewencji jurysdykcyjnej. Ta bowiem funkcja wyróżnia zdecydowanie notariat na tle innych zawodów zaufania publicznego, a z drugiej strony – wskazuje na wspólny cel działalności notarialnej (w tym także samorządowej) oraz państwa w realizacji zadań publicznych. Właściwie usytuowany samorząd notarialny powinien być najskuteczniejszym gwarantem realizacji podjętej przez państwo prywatyzacji wykonywania zadań publicznych przez notariat. W tym wypadku chodzi więc przede wszystkim o godzenie interesu zawodowego (indywidualnego notariuszy) z interesem ogólnospołecznym, wymagającym, aby czynności notarialne były wykonywane w sposób zapewniający bezpieczeństwo obrotu prawnego²⁰.

Ważną rolę w dyskusji nad istotą samorządu notarialnego i zakresem jego uprawnień odgrywa orzecznictwo Sądu Najwyższego. W uzasadnieniu do wyroku z dnia 13 maja 1999 roku (III SZ 1/99) Sąd Najwyższy stanął na stanowisku, iż z przepisu art. 17 ust. 1 Konstytucji RP wynika, że samorząd notarial-

tucji w dostosowaniu polskiego notariacie do współczesnych wymogów demokratycznego państwa prawnego, „Rejent” 1997, nr 3, s. 12.

¹⁸ *Idem*, *Ustrojowy i procesowy charakter samorządu notarialnego w świetle prawa o notariacie oraz kodeksu postępowania administracyjnego*, „Rejent” 1999, nr 8, s. 79.

¹⁹ *Idem*, *Ustrój polskiego notariatu*, Zakamycze 1999, s. 269–270.

²⁰ *Ibidem*, s. 271.

ny w wykonywaniu swoich ustawowo określonych zadań powinien kierować się nie tylko i nie przede wszystkim interesem zrzeszonych w nim osób, lecz interesem publicznym. W odróżnieniu od zrzeszeń prawa cywilnego, których celem jest przede wszystkim zaspokojenie i ochrona interesów ich członków, celem samorządu zawodowego jako osoby prawa publicznego jest – co wynika wprost z powyższego przepisu Konstytucji RP – ochrona interesu publicznego. W konsekwencji Sąd Najwyższy uznał, iż zadania samorządu notarialnego są zadaniami publicznymi, a zatem należy je ujmować w kategoriach obowiązku, a nie w kategoriach uprawnienia i uznania, a ponadto wykonywanie zadań publicznych przez samorząd notarialny podlega nadzorowi i kontroli ze strony państwa²¹. Jednocześnie Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, iż do istoty konstytucyjnej instytucji samorządu, a samorządu zawodowego w szczególności, należy określony przepisami ustawy zakres samodzielności prawodawczej. Przewidziane przepisami prawa o notariacie uprawnienia uchwałodawcze samorządu notarialnego są niewątpliwie wyrazem jego samodzielności prawodawczej. Samodzielność ta może być urzeczywistniana jednakże wyłącznie w granicach ustawowego porządku prawnego rozumianego jako całość porządku prawnego w Rzeczypospolitej Polskiej, w związku z czym i te przejawy działalności samorządu zawodowego są poddawane kontroli organów państwowych. Z tak rozumianą samodzielnością prawotwórczą samorządu zawodowego pozostają w sprzeczności takie działania normodawcze tego samorządu, które przekraczają zakres upoważnień prawotwórczych, są wykorzystywane do celów sprzecznych z interesem publicznym i obowiązującym prawem, a zwłaszcza te, które zmierzają do faktycznego derogowania przepisów ustawowych²².

W prawie o notariacie z dnia 14 lutego 1991 roku samorząd notarialny został unormowany w rozdziale czwartym (art. 26–41), należącym do działu I ustawy, który poświęcony jest ustrojowi notariatu²³. Zgodnie z art. 26 § 1 prawa o notariacie, samorząd notarialny tworzą notariusze. Warto podkreślić, iż w jego skład nie wchodzi asesory i aplikanci notarialni. Samorząd notarialny jest korporacją zawodową, do której przynależność jest obowiązkowa²⁴. Nałożenie na notariusza ustrojowego obowiązku uczestniczenia w pracach samorządu notarialnego jest wyrazem przypisania przez ustawodawcę istotnych i realnych funkcji ustrojowych samorządowi. Przez aktywne uczestniczenie w pracach samorządu notariusze mogą samodzielnie decydować o najbardziej żywotnych problemach zawodo-

²¹ Uzasadnienie do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 1999 roku, III SZ 1/99, OS-NAPiUS 2000, nr 22, poz. 840, s. 1051; A. Wróbel, *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w sprawach samorządu notarialnego*, „Rejent” 2000, nr 4, s. 212.

²² Uzasadnienie do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 1999 roku..., s. 1051; A. Wróbel, *Przegląd orzecznictwa...*, s. 214–215.

²³ R. Szytyk, *Niektóre problemy...*, s. 100.

²⁴ J. Florkowski, [w:] J. Florkowski, B. Tymecki, *Prawo o notariacie z komentarzem*, Warszawa 1993, s. 34; I. Szymczak, *op. cit.*, s. 110.

wych i korporacyjnych notariatu. Przynależność do samorządu powstaje z dniem powołania na stanowisko notariusza (art. 10 prawa o notariacie) i trwa do czasu odwołania (art. 16 prawa o notariacie) lub do czasu stwierdzenia przez Ministra Sprawiedliwości utraty mocy powołania w razie nieuruchomienia przez notariusza kancelarii w ciągu dwóch miesięcy od zawiadomienia o powołaniu (art. 14 § 2 prawa o notariacie)²⁵. W piśmiennictwie przyjmuje się, że ustawowy obowiązek przynależności do samorządu łączy się z powołaniem na notariusza, a nie z wykonywaniem zawodu (prowadzeniem kancelarii). Przynależność samorządowa jest bowiem następstwem ustawowego obowiązku notariusza, a więc nie wynika tylko z wykonywanej przez niego funkcji (zawodu)²⁶. Notariusz jest członkiem samorządu notarialnego także wtedy, gdy nie prowadzi kancelarii notarialnej z uwagi na zatrudnienie w resorcie wymiaru sprawiedliwości w zakresie wykonywania czynności nadzoru (art. 43 § 1 prawa o notariacie), w razie podjęcia innego zatrudnienia lub wykonywania funkcji publicznej (art. 43 § 4 prawa o notariacie) lub zawieszenia w czynnościach zawodowych (art. 68 § 1 prawa o notariacie). Zdaniem J. Florkowskiego, notariusz niewykonyjący zawodu podlega przepisom prawa o notariacie tylko w części dotyczącej samorządu notarialnego²⁷.

Zasada obligatoryjnej przynależności notariuszy do samorządu notarialnego nie jest jednak obecnie powszechnie akceptowana. W dniu 12 stycznia 2009 roku Rzecznik Praw Obywatelskich skierował do Trybunału Konstytucyjnego wniosek o stwierdzenie niezgodności m.in. art. 26 § 1 prawa o notariacie z art. 17 oraz art. 58 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP. Wnioskodawca stanął na stanowisku, że przepis ten stanowi nieproporcjonalną ingerencję w wolność zrzeszania się, a samorządy wskazane w art. 17 ust. 1 Konstytucji RP mogą naruszać istotę wolności wykonywania zawodu i wolności podejmowania działalności gospodarczej²⁸. Na rozprawie przed Trybunałem Konstytucyjnym w dniu 18 października 2010 roku przedstawiciel Rzecznika Praw Obywatelskich wycofał jednak wniosek w zakresie dotyczącym obowiązkowej przynależności do samorządów zawodowych, wskazując, że nie jest w stanie popierać tego wniosku, gdyż de facto zmierza on do zakwestionowania dotychczasowego orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego. Spowodowało to umorzenie postępowania w tym zakresie²⁹.

²⁵ A. Oleszko, *Ustrój polskiego notariatu*, s. 175; *Idem*, *Prawo o notariacie. Część ustrojowa*, Kluczbork – Lublin 2009, s. 443.

²⁶ *Idem*, *Kadencyjność niektórych funkcji w organach samorządu notarialnego*, „Rejent” 2006, nr 1, s. 11; *Idem*, *Wprowadzenie*, [w:] A. Oleszko, D. Wachna, *Prawo o notariacie*, Warszawa 2006, s. 56.

²⁷ J. Florkowski, [w:] J. Florkowski, B. Tymecki, *op. cit.*, s. 34, 48.

²⁸ Wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich do Trybunału Konstytucyjnego w sprawie przepisów przewidujących obowiązkową przynależność do samorządów zawodowych, sygn. RPO-598261 – I/08AK, www.sprawy-generlne.brpo.gov.pl, s. 5, 10.

²⁹ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 18 października 2010 roku, K 1/09, ZU OTK 2010, nr 8/A, poz. 76, s. 1109, 1117; TK: *Wyrzuceni z zawodu mogą się zrehabilitować*, „Gazeta

Podjętą decyzję należy uznać za jak najbardziej trafną. W literaturze podkreśla się, iż wykluczenie przymusowego charakteru zrzeszenia samorządowego i przyjęcie dobrowolnej organizacji zawodowej oznaczałoby brak egzekutywy w ramach wykonywania funkcji samorządowych odnośnie do danego zawodu zaufania publicznego i poważnie ograniczałoby nadzór państwa³⁰.

Twórcy prawa o notariacie z 1991 roku, opracowując zasady organizacji samorządu notarialnego, wykorzystali doświadczenia powstałe w Polsce w okresie międzywojennym. Przy tworzeniu struktury samorządu notarialnego terenowego przyjęto niemal w całości rozwiązanie rozdziału czwartego części pierwszej prawa o notariacie z 1933 roku. Jednocześnie wyciągając wnioski z błędów popełnionego w regulacji międzywojennej, w nowym prawie o notariacie przewidziano powołanie centralnej instytucji samorządowej³¹. W świetle art. 26 § 2 prawa o notariacie, samorząd notarialny obejmuje izby notarialne i Krajową Radę Notarialną³². Izby notarialne i Krajowa Rada Notarialna posiadają osobowość prawną (art. 26 § 3 prawa o notariacie)³³. Instytucje te mogą być podmiotami stosunków cywilnoprawnych (art. 33–43 kodeksu cywilnego). Osoby te mają swój majątek i działają przez swoje organy. Izba notarialna oraz Krajowa Rada Notarialna są osobami typu korporacyjnego. Znamionuje je ta cecha, iż w ich strukturze organizacyjnej funkcjonują notariusze jako członkowie, którzy przez płacenie składek tworzą majątek izby (Krajowej Rady Notarialnej), a przez swoje uprawnienia organizacyjne decydują o działalności osoby prawnej. A. Oleszko zwraca uwagę, iż nadanie osobowości prawnej instytucjom samorządowym notariatu jest jednym z ważnych przejawów samodzielności ustrojowej i majątkowej oraz podmiotowej notariatu³⁴.

Izbę notarialną stanowią wszyscy notariusze, którzy prowadzą kancelarię w okręgu sądu apelacyjnego (art. 28 § 1 prawa o notariacie). W literaturze przyjmuje się, iż izba notarialna obejmuje swym działaniem również asesorów i aplikantów notarialnych zatrudnionych na terenie izby (art. 77 prawa o notariacie), chociaż nie tworzą oni samorządu, a także emerytowanych notariuszy podczas wykonywania przez nich czynności notarialnych w zastępstwie notariuszy (art. 21 § 4 prawa o notariacie)³⁵. Siedzibą izby notarialnej jest siedziba sądu apelacyjnego (art. 28

Prawna³⁷ 19.10.2010, nr 204, s. B1.

³⁰ A. Oleszko, *Prawo o notariacie. Część ustrojowa*, s. 444.

³¹ Cz. W. Salągierski, B. Tymecki, *Struktura samorządu notarialnego w niektórych państwach Europy Środkowej a struktura i podstawowe kompetencje samorządu notarialnego w Polsce*, [w:] *III Kongres Notariuszy Rzeczypospolitej Polskiej: referaty i opracowania*, pod red. R. Szytyka, Warszawa – Kluczbork 2006, s. 327.

³² W. Fortuński, *Samorząd notarialny – oczekiwane kierunki zmian*, [w:] *ibidem*, s. 94.

³³ A. Redelbach, *Granice nadzoru ministra sprawiedliwości*, „Nowy Przegląd Notarialny” 2000, nr 2, s. 29.

³⁴ A. Oleszko, *Ustrój polskiego notariatu*, s. 278.

³⁵ J. Florkowski, [w:] J. Florkowski, B. Tymecki, *op. cit.*, s. 34–35.

§ 2 prawa o notariacie)³⁶. Obecnie istnieje w Polsce 11 izb notarialnych i mają one siedziby w Białymstoku, Gdańsku, Katowicach, Krakowie, Lublinie, Łodzi, Poznaniu, Rzeszowie, Szczecinie, Warszawie i we Wrocławiu³⁷.

Zgodnie z art. 27 prawa o notariacie organami izby notarialnej są: walne zgromadzenie notariuszy izby oraz rada izby notarialnej³⁸. W izbach notarialnych działają również sądy dyscyplinarne i rzecznicy dyscyplinarni (art. 53 i 55 prawa o notariacie)³⁹. Zdaniem J. Florkowskiego, walne zgromadzenia notariuszy mogą zwoływać również inne ciała kolegialne, niebędące organami izby⁴⁰.

Walne zgromadzenia notariuszy izby notarialnej dzielą się na zwyczajne oraz nadzwyczajne. Zwyczajne walne zgromadzenie notariuszy zwołuje, w pierwszym kwartale każdego roku, rada izby notarialnej. Nadzwyczajne walne zgromadzenie może być zwołane z inicjatywy Ministra Sprawiedliwości na podstawie uchwały rady albo na wniosek co najmniej 1/5 ogólnej liczby notariuszy wchodzących w skład izby. W walnym zgromadzeniu jest obowiązany uczestniczyć każdy notariusz należący do danej izby (art. 29 prawa o notariacie)⁴¹. Obowiązek uczestnictwa w walnym zgromadzeniu odnosi się zarówno do notariuszy prowadzących kancelarię (art. 28 § 1 prawa o notariacie), jak i do notariuszy, co do których prawo prowadzenia kancelarii zostało zawieszona (art. 43 prawa o notariacie). Obowiązek ten obejmuje również notariuszy, którzy zostali zawieszona w czynnościach zawodowych (art. 68 § 1 prawa o notariacie)⁴². Zakres obowiązku uczestnictwa w walnym zgromadzeniu notariuszy nie jest jednak w piśmiennictwie jednoznacznie interpretowany. J. Florkowski stoi na stanowisku, iż obowiązek ten nie dotyczy notariuszy, którzy nie prowadzą czynnie kancelarii notarialnej z przyczyn określonych w art. 43 lub 68 prawa o notariacie⁴³. Uporczywe uchylanie się od obowiązku uczestnictwa w walnym zgromadzeniu notariuszy przez nieusprawiedliwioną nieobecność może być podstawą odpowiedzialności dyscyplinarnej notariusza jako uchybienie przeciwko powadze zawodu⁴⁴. Obowiązek uczestniczenia przez notariuszy w walnych zgromadzeniach izby notarialnej przewiduje również Kodeks Etyki Zawodowej Notariusza (dalej: Kodeks Etyki). Nieuczestniczenie w zgromadzeniu notariusz jest obowiązany usprawiedliwić (§ 46 Kodek-

³⁶ B. Tymecki, *Nowe prawo...*, s. 35.

³⁷ Zob. www.krn.org.pl/izbynotarialne. Dostęp: 12.01.2012.

³⁸ P. Langowski, *Notariat*, Sopot 1998, s. 60; R. Szytk, *Zasady modelowe i ustrojowe notariatu*, [w:] *Księga pamiątkowa. I Kongres Notariuszy Rzeczypospolitej Polskiej*, pod red. A. Oleszko, R. Szytk, Kłuczbork 1993, s. 292.

³⁹ A. Redelbach, *Prawo o notariacie. Komentarz do ustawy z dnia 14 lutego 1991 roku prawo o notariacie*, Toruń 2002, s. 111.

⁴⁰ J. Florkowski, [w:] J. Florkowski, B. Tymecki, *op. cit.*, s. 34.

⁴¹ P. Langowski, *op. cit.*, s. 60–61.

⁴² A. Oleszko, *Prawo o notariacie. Komentarz. Część I (art. 1–78)*, Warszawa 2011, s. 420.

⁴³ J. Florkowski, [w:] J. Florkowski, B. Tymecki, *op. cit.*, s. 36.

⁴⁴ A. Redelbach, *Prawo o notariacie. Komentarz...*, s. 114.

su Etyki)⁴⁵. W walnym zgromadzeniu notariuszy mają prawo uczestniczyć asesory i aplikanci notarialni. Na podstawie art. 77 prawa o notariacie mogą oni jedynie zabierać głos w obradach, natomiast nie posiadają prawa składania wniosków i brania udziału w głosowaniu⁴⁶. W walnym zgromadzeniu notariuszy mogą ponadto brać udział przedstawiciele Ministerstwa Sprawiedliwości oraz przedstawiciele prezesa sądu apelacyjnego w ramach wykonywanego przez te osoby nadzoru nad samorządem notarialnym (§ 4 i 11 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 30 kwietnia 1991 roku⁴⁷ w sprawie trybu wykonywania nadzoru nad działalnością notariuszy i organów samorządu notarialnego)⁴⁸.

Prawo o notariacie nie reguluje trybu ani sposobu zwoływania walnych zgromadzeń. Dominuje pogląd, iż o terminie i miejscu zgromadzenia rada powinna zawiadomić każdego notariusza. Jednakże niepowiadomienie niektórych notariuszy nie powoduje nieważności uchwał walnego zgromadzenia. Zawiadomienie powinno być doręczone wraz z porządkiem dziennym zgromadzenia i w takim terminie, aby członkowie mogli zgłosić ewentualne wnioski⁴⁹.

Zgodnie z art. 30 § 1 prawa o notariacie do zakresu działania walnego zgromadzenia notariuszy izby notarialnej należy: wybór prezesa i wiceprezesa oraz pozostałych członków rady izby notarialnej, wybór członka Krajowej Rady Notarialnej, wybór notariuszy do sądów dyscyplinarnych oraz rzecznika dyscyplinarnego, zatwierdzenie sprawozdania rocznego i zamknięcia okresu rachunkowego przedstawionego przez radę izby notarialnej, uchwalenie budżetu oraz ustalenie składek na określone cele⁵⁰. Zakres kompetencji walnego zgromadzenia notariuszy określony w art. 30 § 1 prawa o notariacie nie stanowi *numerus clausus*, bowiem na podstawie pkt. 7 tego przepisu do jego kompetencji należy także załatwianie innych spraw w zakresie działania notariatu⁵¹. Walne zgromadzenie notariuszy uchwała również regulamin swego działania, w którym określa sprawy proceduralne dotyczące zwoływania zgromadzenia, procedurę prowadzenia obrad walnego zgromadzenia, podejmowania uchwał i inne sprawy porządkowe (art. 30 § 2 prawa o notariacie)⁵². W świetle art. 31 prawa o notariacie rozstrzygnięcia walnego zgromadzenia zapadają w formie uchwał. Uchwały podejmowane są zwykłą większością głosów w obecności co najmniej połowy członków izby. Mogą być podejmowane w głosowa-

⁴⁵ *Kodeks Etyki Zawodowej Notariusza*, pod red. R. Sztyka, Poznań – Kluczbork 1998, s. 20.

⁴⁶ J. Florkowski, [w:] J. Florkowski, B. Tymecki, *op. cit.*, s. 38, 71.

⁴⁷ Dz. U. nr 42, poz. 188.

⁴⁸ Z. Bystrzycka, *Nadzór nad notariatem*, „Rejent” 1991, nr 3, s. 14; P. Langowski, *op. cit.*, s. 61.

⁴⁹ A. Oleszko, *Ustrój polskiego notariatu*, s. 275.

⁵⁰ E. Gniewek, *Nadzór nad legalnością uchwał organów samorządu notarialnego*, „Rejent” 1999, nr 8, s. 18.

⁵¹ J. Florkowski, [w:] J. Florkowski, B. Tymecki, *op. cit.*, s. 36–37.

⁵² *Ibidem*.

niu jawnym lub tajnym. Wybory odbywają się w głosowaniu tajnym z wyjątkiem wyboru przewodniczącego zgromadzenia⁵³. Regulamin walnego zgromadzenia notariuszy może przewidywać procedurę głosowania tajnego również w innych przypadkach, w szczególności może przewidywać głosowanie tajne na wniosek złożony przez notariuszy⁵⁴. Walne zgromadzenie notariuszy jest władne podejmować uchwały tylko w zakresie swoich kompetencji. Podjęcie każdej uchwały w ramach art. 30 prawa o notariacie sprawia, iż obowiązują one wszystkich notariuszy danej izby. Postanowieniu uchwały poddaje się każdy notariusz, nawet jeśli w chwili jej podejmowania nie brał udziału w zgromadzeniu bądź nie był wówczas notariuszem. Z chwilą powołania notariusza obowiązują go wszystkie postanowienia uchwał i należy je traktować jako integralną część praw i obowiązków, o których mowa w art. 17 i następnych prawa o notariacie⁵⁵.

W świetle aktualnie obowiązującego art. 32 § 1 prawa o notariacie rada izby notarialnej działa w siedzibie izby i oprócz prezesa oraz wiceprezesa składa się z pięciu członków w izbach liczących do 100 notariuszy, z siedmiu członków w izbach liczących od 101 do 200 notariuszy oraz z dziewięciu członków w izbach liczących ponad 200 notariuszy. W wyniku dokonanej w 2005 roku nowelizacji tego przepisu⁵⁶ nastąpiło rozbudowanie składu rady izby notarialnej. Kadencja rady w dalszym ciągu trwa trzy lata (art. 32 § 2 prawa o notariacie). Natomiast istotną zmianę wprowadził, dodany w wyniku wspomnianej nowelizacji, § 3 art. 32 prawa o notariacie, stanowiąc, iż prezes i wiceprezes nie mogą sprawować tych samych funkcji więcej niż dwie następujące bezpośrednio po sobie, pełne kadencje. W piśmiennictwie podkreśla się, iż uregulowanie to nie sprzeciwia się zasadzie biernego prawa wyborczego, a ograniczenie kandydowania do określonych funkcji w samorządzie notarialnym jest ustawowo dopuszczalne⁵⁷. Przepis art. 32 prawa o notariacie ma charakter bezwzględnie obowiązujący. W razie wakatu walne zgromadzenie przeprowadza wybory uzupełniające. W taki sam sposób należy postąpić w razie zwiększenia liczby notariuszy izby notarialnej ponad określoną w ustawie. Zmiana składu osobowego rady izby w trakcie kadencji nie ma wpływu na czas jej trwania. Kadencja nie zależy bowiem od konkretnego składu osobowego rady, tylko od chwili jej ukonstytuowania się (wyboru pierwszej rady)⁵⁸.

⁵³ A. Redelbach, *Prawo o notariacie. Komentarz...*, s. 116.

⁵⁴ J. Florkowski, [w:] J. Florkowski, B. Tymecki, *op. cit.*, s. 38.

⁵⁵ A. Oleszko, *Ustrój polskiego notariatu*, s. 282.

⁵⁶ Na podstawie art. 3 pkt. 9 ustawy z dnia 30 czerwca 2005 roku o zmianie ustawy – prawo o adwokaturze i niektórych innych ustaw, Dz. U. nr 163, poz. 1361 ze zm.

⁵⁷ A. Oleszko, *Kadencyjność niektórych funkcji...*, s. 17.

⁵⁸ *Idem*, *Ustrój polskiego notariatu*, s. 275–276.

Zgodnie z art. 33 prawa o notariacie rada izby notarialnej na pierwszym posiedzeniu dokonuje podziału czynności między swych członków, jak również uchwała regulamin wewnętrznego urzędowania rady. W regulaminie tym zostają określone szczegółowe zasady pracy, tryb zwoływania posiedzeń, sposób głosowania i składania wniosków. Rada może w regulaminie przewidzieć inne funkcje niezbędne do właściwego działania, np. funkcję sekretarza, skarbnika⁵⁹. Podział czynności pomiędzy członków rady dokonany w odrębnej uchwale powinien odpowiadać dziedzinom jej pracy, takim jak: zarządzanie majątkiem izby, nadzór nad notariuszami, szkolenie notariuszy, asesorów i aplikantów⁶⁰.

Z mocy art. 34 § 1 prawa o notariacie prezes rady izby notarialnej reprezentuje radę. Reprezentacja ta nie ma charakteru przedstawicielstwa w rozumieniu kodeksu cywilnego. W tym przypadku chodzi o reprezentowanie rady izby notarialnej na zewnątrz w rozmaitych sprawach dotyczących bieżącej działalności izby. W szczególności chodzi o podejmowanie przez prezesa czynności, w których rada występuje na zewnątrz. Z treści art. 34 § 1 prawa o notariacie wynika również, iż prezes rady izby notarialnej kieruje jej pracami, przewodniczy na posiedzeniach i wykonuje uchwały rady. W razie nieobecności prezesa jego obowiązki wykonuje wiceprezes rady. Nakazu tego nie należy jednak interpretować zbyt ściśle, gdyż reprezentacja rady izby w konkretnym przypadku zależeć może od porozumienia prezesa oraz wiceprezesa⁶¹. Zasady składania oświadczeń woli w imieniu izby notarialnej określa art. 34 § 2 prawa o notariacie. Zgodnie ze znowelizowaną treścią tego przepisu⁶² do składania oświadczeń woli w sprawach majątkowych wymagane jest współdziałanie dwóch członków rady, w tym prezesa lub wiceprezesa. Kwestia reprezentacji biernej izby jako osoby prawnej została zupełnie pominięta w prawie o notariacie. Zdaniem A. Oleszki można w tej sytuacji przyjąć, iż oświadczenie woli jest skierowane do izby, jeżeli zostało złożone w lokalu jej rady. Takie oświadczenie może zostać złożone wobec każdej osoby czynnej (nie tylko wobec członka rady izby) w lokalu izby w warunkach, które dla klienta izby nie mogą wywoływać wątpliwości co do uprawnienia tych osób do odbierania oświadczeń w imieniu izby⁶³.

Przepis art. 35 prawa o notariacie wymienia najistotniejsze dla funkcjonowania izby notarialnej obowiązki rady. Do zakresu działania rady izby notarialnej należy: opiniowanie wniosków w przedmiocie powoływania i odwoływania notariuszy i asesorów notarialnych, nadzór nad wykonywaniem obowiązków przez notariuszy, asesorów i aplikantów notarialnych oraz nad przestrzeganiem

⁵⁹ J. Florkowski, [w:] J. Florkowski, B. Tymecki, *op. cit.*, s. 39.

⁶⁰ A. Redelbach, *Prawo o notariacie. Komentarz...*, s. 118.

⁶¹ A. Oleszko, *Prawo o notariacie. Komentarz...*, s. 428.

⁶² Na podstawie art. 3 pkt. 10 ustawy z dnia 30 czerwca 2005 roku o zmianie ustawy – prawo o adwokaturze i niektórych innych ustaw, Dz. U. nr 163, poz. 1361 ze zm.

⁶³ A. Oleszko, *Ustrój polskiego notariatu*, s. 280.

przez nich powagi i godności notariusza, nadzór nad wykonaniem obowiązkowego ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej za szkody wyrządzone przy wykonywaniu czynności notarialnych, organizowanie szkolenia aplikantów notarialnych, zarząd i rozporządzanie majątkiem izby, zwoływanie walnych zgromadzeń notariuszy izby i wykonywanie uchwał tych zgromadzeń, prowadzenie wykazów notariuszy, asesorów i aplikantów notarialnych izby oraz wykonywanie innych czynności przewidzianych prawem⁶⁴. Sąd Najwyższy w uzasadnieniu do wyroku z dnia 14 października 1999 roku (III SZ 2/99) uznał, iż zakres działania rady izby notarialnej jest określony wyczerpująco, ponieważ rada może wykonywać wyłącznie czynności określone w art. 35 pkt. 1–6 oraz „inne czynności przewidziane prawem” (art. 35 pkt. 7). Zdaniem Sądu Najwyższego oznacza to, że uchwały rady izby notarialnej mogą być podejmowane wyłącznie w sprawach należących do tak określonego zakresu działania rady i rada jest obowiązana wskazać podstawę prawną wydania uchwały⁶⁵. Istotną konsekwencją ustawowych obowiązków rady izby notarialnej jest sprawowanie przez nią tzw. nadzoru wewnętrznego. Zgodnie z art. 44 § 1 prawa o notariacie na obszarze właściwości izby notarialnej nadzór nad notariuszami wykonuje również rada izby przez swoich członków lub przez wyznaczonych w tym celu notariuszy niebędących członkami rady. Nadzór ten może być sprawowany także przez emerytowanych notariuszy⁶⁶. W piśmiennictwie przyjmuje się, że rada może wyznaczyć do wykonywania nadzoru również notariusza z innej izby notarialnej⁶⁷. A. Oleszko podkreśla, że rada nie może wykonywać nadzoru w zakresie działalności samorządowej własnej bądź walnego zgromadzenia notariuszy izby. Ustawodawca jednoznacznie bowiem ograniczył kompetencje rady tylko do „nadzoru nad notariuszami” (art. 44 § 1 *in princ* prawa o notariacie)⁶⁸. Na podstawie art. 37 prawa o notariacie do obowiązków rady izby notarialnej należy także coroczne przedstawienie Krajowej Radzie Notarialnej wykazu asesorów i aplikantów notarialnych izby⁶⁹. Jednocześnie w świetle § 39 Kodeksu Etyki rada izby notarialnej winna: dbać o honor notariuszy i zachowanie szacunku dla nich, dbać o przestrzeganie przez notariuszy prawa o notariacie oraz troszczyć się o to, aby notariusze i asesorzy wykonywali swój zawód sumiennie i rzetelnie⁷⁰.

Rada izby notarialnej działa na posiedzeniach. W myśl art. 36 § 1 prawa o notariacie do ważności uchwał rady izby notarialnej jest wymagana obecność co

⁶⁴ E. Gniewek, *op. cit.*, s. 18.

⁶⁵ Uzasadnienie do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 14 października 1999 roku, III SZ 2/99, OSNAPiUS 2000, nr 20, poz. 772, s. 953.

⁶⁶ A. Oleszko, *Skuteczność oraz moc dowodowa aktów notarialnych w świetle nadzoru samorządu notarialnego i postępowania wieczystoksięgowego*, Lublin 2001, s. 12.

⁶⁷ J. Florkowski, [w:] J. Florkowski, B. Tymecki, *op. cit.*, s. 49.

⁶⁸ A. Oleszko, *Nadzór nad notariatem*, „Rejent” 1993, nr 7, s. 13.

⁶⁹ A. Redelbach, *Prawo o notariacie. Komentarz...*, s. 124.

⁷⁰ *Kodeks Etyki Zawodowej...*, s. 18.

najmniej połowy jej członków⁷¹. W piśmiennictwie zwraca się uwagę, iż przepis ten jest nieprecyzyjny, ponieważ liczba członków rady izby notarialnej określona przez prawo o notariacie jest liczbą nieparzystą i nie może zaistnieć sytuacja obecności połowy członków rady. Dominuje pogląd, iż przepis ten należy interpretować w ten sposób, że jeżeli na posiedzeniu obecna jest większość członków rady, to uchwały podjęte na tym posiedzeniu są ważne⁷². Na podstawie art. 36 § 2 prawa o notariacie uchwały rady zapadają podobnie jak uchwały walnego zgromadzenia, czyli zwykłą większością głosów, z tym że w razie równej liczby głosów decyduje głos prezesa rady. Z posiedzeń rady izby notarialnej sporządza się protokół, do którego notariusze uczestniczący w posiedzeniu mogą wnosić uwagi i sprzeciwy⁷³.

Prawo o notariacie z 1991 roku przewiduje istnienie centralnej instytucji samorządowej w postaci Krajowej Rady Notarialnej i tym samym wprowadza, w odróżnieniu od rozporządzenia z 1933 roku, dwustopniową organizację samorządu notarialnego⁷⁴. Według A. Redelbacha Krajowa Rada Notarialna jest naczelnym organem samorządu notarialnego⁷⁵. Zgodnie z art. 26 § 3 prawa o notariacie Krajowa Rada Notarialna posiada, podobnie jak izby notarialne, osobowość prawną. Jej siedzibą jest Warszawa. Rozwiązania dotyczące struktury i kompetencji Krajowej Rady Notarialnej są rozwiązaniami nowatorskimi i daleko im do doskonałości⁷⁶. W doktrynie zwraca się uwagę, iż ustawodawca przyznając Krajowej Radzie Notarialnej osobowość prawną, nie określił jej organu wykonawczego. Uprawnień takich nie ma też prezes Krajowej Rady Notarialnej. W związku z tym postuluje się powołanie organu sprawującego funkcje wykonawczo-zarządzające w postaci prezydium Rady⁷⁷.

W świetle art. 39 prawa o notariacie Krajowa Rada Notarialna składa się z notariuszy wybranych przez walne zgromadzenia notariuszy izb notarialnych. Prezesem Krajowej Rady Notarialnej jest notariusz wybrany w drodze tajnego głosowania spośród jej członków. Kadencja Krajowej Rady Notarialnej trwa trzy lata. Jednocześnie na podstawie § 4 art. 39 prawa o notariacie do kadencji członka Krajowej Rady Notarialnej stosuje się odpowiednio przepis art. 32 § 3 prawa o notariacie. Oznacza to, że do Krajowej Rady Notarialnej nie może być wybrany przez walne zgromadzenie notariuszy izby notarialnej kandydat, który pełnił tę funkcję więcej niż dwie następujące po sobie, pełne kadencje⁷⁸.

⁷¹ P. Langowski, *op. cit.*, s. 61.

⁷² J. Florkowski, [w:] J. Florkowski, B. Tymecki, *op. cit.*, s. 42.

⁷³ A. Redelbach, *Prawo o notariacie. Komentarz...*, s. 123.

⁷⁴ B. Tymecki, *Nowe prawo...*, s. 35; P. Langowski, *op. cit.*, s. 60; Cz.W. Salagierski, *Funkcje integracyjne i nadzorcze Krajowej Rady Notarialnej*, [w:] *II Kongres Notariuszy Rzeczypospolitej Polskiej: referaty i opracowania*, pod. red. R. Szytyka, Poznań – Kluczbork 1999, s. 293.

⁷⁵ A. Redelbach, *Prawo o notariacie. Komentarz...*, s. 125.

⁷⁶ Cz.W. Salagierski, B. Tymecki, *op. cit.*, s. 327.

⁷⁷ A. Oleszko, *Prawo o notariacie. Część ustrojowa*, s. 445; E. Gniewek, *op. cit.*, s. 20.

⁷⁸ W. Fortuński, *op. cit.*, s. 94; A. Oleszko, *Kadencyjność niektórych funkcji...*, s. 14.

Zgodnie z art. 38 prawa o notariacie Krajowa Rada Notarialna jest reprezentantem notariatu⁷⁹. W literaturze zwraca się uwagę, iż przepis ten nie ma żadnej treści normatywnej. Z literalnego jego brzmienia można by wnosić, iż Krajowa Rada Notarialna działa *in gremio* w sytuacjach, w których reprezentuje notariat. Jednak według A. Oleszki nie ma żadnych racji ustrojowych, a nawet prawnych, aby funkcje i zadania Krajowej Rady Notarialnej sprowadzać tylko do reprezentacji samorządu zawodowego. Jego zdaniem Krajowa Rada Notarialna powinna podejmować wszelkie przedsięwzięcia w kierunku przekazywania zadań publicznych państwa do wykonania przez notariat. Na tle przepisu art. 38 prawa o notariacie wzbudza także wątpliwości zupełne pominięcie funkcji reprezentacyjnych dla prezesa Krajowej Rady Notarialnej. Dominuje pogląd, iż prezes jako przewodniczący kieruje jej pracami i pomimo braku unormowania odsyłającego do § 1 art. 34 prawa o notariacie, reprezentuje Krajową Radę Notarialną wobec innych organów i instytucji publicznych oraz samorządowych⁸⁰.

Na podstawie art. 40 § 1 prawa o notariacie do zakresu działania Krajowej Rady Notarialnej należy w szczególności: uchwalanie regulaminu wewnętrznego urzędowania kancelarii; przedstawianie opinii i propozycji w sprawach taksy notarialnej i zmian przepisów dotyczących funkcjonowania notariatu; współpraca z notariatami innych państw; wyrażanie stanowiska w sprawach przedstawionych przez Ministra Sprawiedliwości lub inne organy samorządu notarialnego; wybór spośród członków rady rzeczownika dyscyplinarnego; uchwalanie regulaminu swego urzędowania; wypowiadanie się w sprawie zasad etyki zawodowej notariuszy; ustalanie wysokości składek miesięcznych notariuszy na potrzeby samorządu notarialnego oraz zasad ich wydatkowania; uchwalanie zasad zwalniania aplikantów od ponoszenia w całości lub w części opłaty rocznej, a także odraczania jej płatności lub rozkładania jej na raty; ustalanie programu aplikacji notarialnej oraz nadzór nad szkoleniem aplikantów; ustalanie zasad i trybu zwoływania kongresu notariuszy. Jednocześnie zgodnie z art. 40 § 2 prawa o notariacie Krajowa Rada Notarialna składa Ministrowi Sprawiedliwości raz w roku ocenę stanu notariatu⁸¹. Na tle powyższego zakresu działania Krajowej Rady Notarialnej należy podkreślić, iż zgodnie z wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 19 września 1996 roku (I PO 7/96) nie ma ona kompetencji do podejmowania uchwał ustalających wykładnię prawa powszechnie obowiązującego⁸². Krajowa Rada Notarialna korzy-

⁷⁹ Cz.W. Salagierski, *Krajowa Rada Notarialna – pięć lat działalności*, „Rejent” 1996, nr 4–5, s. 82; A. Oleszko, *Ustrojowa reforma notariatu*, „Państwo i Prawo” 1991, nr 8, s. 49.

⁸⁰ A. Oleszko, *Prawo o notariacie. Komentarz...*, s. 443; *Idem*, *Ustrój polskiego notariatu*, s. 285–286.

⁸¹ *Idem*, *Przemiany ustrojowe polskiego notariatu*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska” Lublin – Polonia, Sectio G, 1994, s. 179–180.

⁸² Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 września 1996 roku I PO 7/96, OSNAPiUS 1997, nr 10, poz. 178, s. 313.

stając z możliwości wypowiedzenia się w sprawie etyki zawodowej notariuszy, uchwaliła w dniu 12 grudnia 1997 roku Kodeks Etyki Zawodowej Notariusza (uchwała nr 19/97)⁸³.

Porównując kompetencje Krajowej Rady Notarialnej do organów samorządu notarialnego szczebla podstawowego, należy zauważyć, że Krajowa Rada Notarialna ma uprawnienia uchwałodawcze, które na szczeblu terenowym wykonuje walne zgromadzenie notariuszy, i wykonawcze, przysługujące w terenie radom izb notarialnych. W literaturze zwraca się uwagę, iż Krajowa Rada Notarialna uzyskała jeszcze jedno uprawnienie, niezamieszczone w ustawie notarialnej ani innym przepisie tej rangi, które wykonuje już od szeregu lat, a mianowicie jest organem odwoławczym od uchwał rad izb notarialnych. Uprawnienie to wykonuje w oparciu o orzecznictwo sądowe od 1997 roku⁸⁴. Naczelnny Sąd Administracyjny w wyroku z dnia 24 marca 1998 roku (II SA 1052/97) uznał, iż organem wyższego stopnia w rozumieniu art. 17 Kodeksu postępowania administracyjnego w stosunku do rady izby notarialnej jest Krajowa Rada Notarialna⁸⁵. Analogiczne stanowisko zajął Sąd Najwyższy w uzasadnieniu do wyroku z dnia 13 maja 1999 roku (III SZ 1/99). W ocenie Sądu Najwyższego poszanowanie samodzielności samorządu notarialnego wymaga przyjęcia, że organem wyższego stopnia w stosunku do rady izby notarialnej jest Krajowa Rada Notarialna. Zdaniem Sądu Najwyższego uprawnienia te przysługują Krajowej Radzie Notarialnej na podstawie rozszerzającej wykładni art. 40 prawa o notariacie, w którym nie określono w sposób wyczerpujący jej zadań, o czym świadczy użyty w tym przepisie zwrot „w szczególności”⁸⁶.

Ustrój i zasady funkcjonowania Krajowej Rady Notarialnej zostały bliżej określone w regulaminie Krajowej Rady Notarialnej z dnia 21 września 1991 roku⁸⁷. Tryb składania oświadczeń woli w imieniu Krajowej Rady Notarialnej określa art. 40 § 3 prawa o notariacie, nakazując stosować w tym zakresie odpowiednio przepis art. 34 § 2 prawa o notariacie. Do składania oświadczeń woli w sprawach majątkowych w imieniu Krajowej Rady Notarialnej wymagane jest współdziałanie dwóch członków rady, w tym prezesa lub wiceprezesa⁸⁸.

⁸³ Cz.W. Salagierski, *Funkcje integracyjne i nadzorcze Krajowej Rady Notarialnej*, s. 297–298; A. Redelbach, *Prawo o notariacie. Komentarz...*, s. 130; P. Langowski, *op. cit.*, s. 61.

⁸⁴ Cz.W. Salagierski, B. Tymecki, *op. cit.*, s. 328; A. Oleszko, *Prawo o notariacie. Część ustrojowa*, s. 456.

⁸⁵ Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 24 marca 1998 roku, II SA 1052/97, ONSA 1999, z. 1, poz. 21, s. 207–208.

⁸⁶ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 1999 roku, III SZ 1/99, OSNAPIUS 2000, nr 22, poz. 840, s. 1049–1052.

⁸⁷ Regulamin urzędowania Krajowej Rady Notarialnej, tekst jednolity, załącznik do zarządzenia nr 2/2008 Krajowej Rady Notarialnej z dnia 18 października 2008 roku, www.krn.org.pl.

⁸⁸ J. Florkowski, [w:] J. Florkowski, B. Tymecki, *op. cit.*, s. 46.

W myśl art. 41 prawa o notariacie Krajowa Rada Notarialna może zwołać kongres notariuszy w celu zasięgnięcia opinii w istotnych sprawach notariatu⁸⁹. W. Fortuński zwraca jednak uwagę, iż kongres nie posiada „własnych” kompetencji i nie stanowi składnika samorządu notarialnego⁹⁰. Zasady zwoływania i obradowania kongresu notariuszy określa uchwała Krajowej Rady Notarialnej. Kongres ustala wytyczne i kierunki rozwoju polskiego notariatu i jest czynnikiem integracji środowiska polskich notariuszy. Na jego forum są wymieniane poglądy i doświadczenia notariuszy⁹¹.

Podsumowując, należy podkreślić, iż samorząd zawodowy notariuszy jest nierozzerwalnie związany z instytucją notariatu. Już w okresie międzywojennym, w trakcie dyskusji nad pierwszym polskim prawem o notariacie podkreślano, że państwo powinno zorganizować notariuszy w przymusową zawodową organizację i dać tej organizacji samorząd. Rozwiązanie to uzasadniano tym, że przez danie korporacjom samorządu, państwo uwalnia się od spełniania pewnych zadań, których spełnić by nie potrafiło albo spełniałoby je gorzej⁹². Idea ta przyświecała również twórcom Konstytucji RP z 1997 roku (zwłaszcza art. 17 ust. 1) i jest nadal aktualna. Instytucja samorządu notarialnego jest potrzebna, co nie oznacza, że nie wymaga pewnych modyfikacji. Najslabszym elementem dotychczasowej regulacji jest brak jasnego ustawowego określenia sytuacji prawnej samorządu, zwłaszcza Krajowej Rady Notarialnej. W literaturze postuluje się także powołanie organów kontrolnych w strukturze samorządowej notariatu w postaci komisji rewizyjnych, sprawujących nadzór zarówno w zakresie finansowej i gospodarczej działalności centralnych, jak i terenowych organów samorządowych. Jednocześnie wskazuje się także potrzebę powołania w Krajowej Radzie Notarialnej organu sprawującego funkcje wykonawczo-zarządzające w postaci prezydium Rady. Utrzymując status samorządu notarialnego jako osobną korporację prawa publicznego, zmiany te powinny być wprowadzone już przez nowe prawo o notariacie, ponieważ dotychczasowe fragmentaryczne nowelizacje aktualnie obowiązującej ustawy nie są zsynchronizowane i utrwalają jej dotychczasową niedoskonałość⁹³.

SUMMARY

The article discusses and analysis selected issues from the public notaries professional association in Poland especially it considers on character and structure of the public notaries. The Profession on Notary Public belongs to “occupational group of public confidence” what means that the public notaries professional association refer to the provision of article 17 section 1 of the

⁸⁹ A. Oleszko, *Ustrojowa reforma...*, s. 49.

⁹⁰ W. Fortuński, *op. cit.*, s. 95.

⁹¹ A. Redelbach, *Prawo o notariacie. Komentarz...*, s. 134.

⁹² W.L. Jaworski, *Reforma notariatu*, s. 246.

⁹³ A. Oleszko, *Prawo o notariacie. Część ustrojowa*, s. 442–443; *Idem, Prawo o notariacie. Komentarz...*, s. 445; R. Sztyk, *Notariusz jako funkcjonariusz publiczny*, „Rejent” 2006, nr 11, s. 53.

Polish Constitution. At determining the definition of essence and character of the public notaries professional association and scope of its entitlements the doctrine opinion as well as jurisdiction of Supreme Court and Constitutional Tribunal are taken into account. The article describes system rules and functioning of the public notaries professional association, especially organizational structure, entity competence and obligatory membership in the public notaries professional association.